אוצר מדרשים — תרגומים

תרגומים: העתקה מתורה נביאים וכתובים ללשון ארמית, כמו תרגום אונקלס על התורה ותרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל או תרגום ירושלמי עה"ת, וכן תרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל או תרגום רב יוסף על נביאים וכתובים.

כל התרגומים האלה וביחוד האחרונים אינם העתקות מילים בלבד רק פירושים וביאורים ודרשות מאגדות ומדרשים עתיקים. תרגום אונקלוס היה חשוב מאד בעיני חז"ל, ואמרו לעולם ישלים אדם פרשיותיו שנים מקרא ואחד תרגום (ברכות ח'.).

תרגום יונתן בן עוזיאל או תרגום ירושלמי שנמצא לפנינו במקראות גדולות עה"ת לא היה נודע לבעלי התלמוד כי נתחבר בזמן הגאונים, אך ידעו מתרגום רב יוסף על נ"ך והשתמשו בו הרבה, ואפשר שעיקרו הוא של יונתן בן עוזיאל ורב יוסף היה מסדרו והוסיף בו איזה דברים ולכן נקרא על שמו, כנראה ממה שאמר על הפסוק בַּיּוֹם הַהוּא יִגְדַּל הַמִּסְפֵּד בִּירוּשָׁלַיִם כְּמִסְפַּד הֲדַדְרִמּוֹן בְּבִקְעַת מְגִדּוֹן (זכריה י"ב:י'-י"ב), וא"ר יוסף אלמלא תרגומא דהאי קרא לא ידענא מאי קאמר: ביומא ההוא יסגא מספדא בירושלם כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדדרימון בן טבריון ברמות גלעד וכמספדא דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה חגירא בבקעת מגידו (מגילה ג'.).

בתרגום נביאים נמצא לפעמים פתיחה לספר המתורגם, כמו על ספר הושע, שמביא בעל כד הקמח (אות א' סי' אהבה): שריות פתגמא דה' בהושע ואמר ה' להושע אזיל אתנבי נבואה על יתבי קרתא מעותא (טעותא) דאינון מוסיפין למחטי ארי מטעא יטעון דיירי ארעא מבתר פולחנא דה', מתיב הושע ואמר קדמוהי דקודשא בריך הוא רבון עלמא ה' אם חטאן ישראל קדמך חליפינון באומה אחריתא וכו'. מתיב קוב"ה וא"ל הושע נביאה הוה לך למילף מן מילי דידך, דאתתא זניתא ובנין דזנו לית את בעי למיחלף להון, וכד את אמר לי למיחלף בניא חבייא דילי בניהון דרחימא, דאינון אברהם יצחק ויעקב דהליכי קדמי בקשוט, בכן מתיב הושע חבית קדם ה', מתיב קוב"ה וא"ל לא אקבל מינך עד דתברכינון לישראל ותתנבי עליהון טבין, בכן פתח הושע בנבואתיה ואמר ויהי מנין דישראל כחלא דמיא, עכ"ל. ובתרגום שלנו ממתיב הושע הראשון עד גמירא ליתא, וכ"ז הוא דרשה מחז"ל (פסחים פ"ז.).

רב האי גאון נשאל על תרגום ירושלמי או תרגום א"י, והשיב בזה הלשון: וששאלתם תרגום א"י משום מאן איתמר ופירושה דאית בהלכות קטנות ובאגדות מאי הוי עלייהו: אין אנו יודעין תרגום א"י מי אמרו, ואף אין אנו יודעין אותו גופו ולא שמענו ממנו אלא מעט, ואם מסורת בידם כי מימות חכמים הראשונים היה נאמר בצבור כמו ר' אמי ורב אסי וכו' או אפילו בימי ר' אבא ור' חנניה האחרונים שהיו בימי רב אשי גם כתרגומא דילן חשוב שאלמלא כן לא היה נאמר בפני איתני עולם עכ"ל. ועל התשובה הזאת הוסיפו תלמידיו איזה דברים להזהיר שלא להשתמש בתור פירוש

בתרגום שאינו מסור לנו בקבלה, ומותר רק בדרך דרוש (תרגום אונקלוס לברלינר ח"ב צד 173 והלאה). ע"ע תרגום באוצר ישראל שמבואר שם דרך התרגום באריכות.

תרגום שני על מגילת אסתר מלא אגדות ממדרשים שונים ובפרט אודות כסא של שלמה המלך, ואינו נדפס בצד המקרא רק בגליון או בפני עצמו. רש"י מביאו בשם תרגום ירושלמי (דברים ג' ד'), ויש ממנו נוסחאות שונות ופירושים הרבה.